1.3. ТОЧКА ЗОРУ ФАХІВЦЯ

ПРО ПСИХОЛОГІЮ БРЕХНІ, ЛЮДСЬКІ МОЖЛИВОСТІ Й ПОШУК ТАЄМНОГО ЗНАННЯ: ПОГЛЯД ПСИХОЛОГА[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Шаповалов В. А.

Реферат. Шаповалов В. А., київський поліграфолог і психолог, секретар Координаційної ради громадської організації «Колегія поліграфологів України» та заступник директора ПП «Українське бюро психофізіологічних досліджень і безпеки», у тезах, оприлюднених як дописи у Facebook, викладає власне бачення діагностики ознак неінструментальної детекції неправди, професійних можливостей психолога-профайлера та пошуку нового знання у професії. Перша теза: універсальної ознаки брехні не існує. Через складність об'єкта й предмета дослідження в неінструментальній детекції неправди висновки не можна будувати на тлумаченні розрізнених ознак стресу; точність висновку й менша ймовірність грубої похибки досяжні лише за сукупності психологічних ознак як достовірності, так і недостовірності, організованих у методичні рамки. Саме методика, на думку автора, зменшує суб'єктивну (особистісну) похибку експерта, а її науково-теоретичне й практичне опрацювання має зменшувати методичну похибку; без цього висновок лишається на рівні «переказаного власного враження експерта про побачене». Питання про достатню опрацьованість методики автор визнає дискусійним і принципово нескінченним, бо абсолютної точності вимірювання не буває. Друга теза розвиває цю думку: абсолютно надійного й точного методу оцінки чи діагностики не може існувати, адже кожен метод містить невизначену частку неврахованих початкових даних, що за певних умов гарантує помилку. Що більше закономірностей ураховано, то точніший метод, проте дістатися «дна» початкових даних неможливо, так само як дійти до початку мікросвіту чи краю всесвіту. Третя теза стверджує, що реальність сповнена нескінченних можливостей, а труднощі полягають передусім у їх усвідомленні; до неї додано репліку читача О. Гончарова про ймовірну неможливість, наявну в кожній можливості. Четверта теза звертається до образу «Шамбали» – таємного знання, яке нібито відкриває закони світобудови: що менше дослідник знає про предмет, то виразніші її риси, а коли відкривається «дно відомого», настає або розчарування, або розуміння, що «Шамбалу» доведеться будувати самому. Для поліграфологів і профайлерів тези слугують застереженням від категоричних висновків за окремими ознаками та аргументом на користь методично впорядкованої оцінки.

Ключові слова: неінструментальна детекція неправди, ознаки брехні, психолог-профайлер, профайлінг, методичні рамки, суб'єктивна похибка, методична похибка, достовірність висновку, поліграфолог, професійне знання.

On the Psychology of Lies, Human Capabilities and the Search for Secret Knowledge: A Psychologist's View

Shapovalov V. A.

Abstract. Shapovalov V. A., a Kyiv polygraph examiner and psychologist, secretary of the Coordination Council of the NGO Board of Polygraph Examiners of Ukraine and deputy director of a

private bureau of psychophysiological research and security, sets out in theses first posted on Facebook his view of diagnosing signs of deception without instruments, the professional capabilities of a psychologist-profiler and the search for new knowledge in the profession. The first thesis holds that there is no universal sign of a lie. Given the complexity of the object and subject of non-instrumental lie detection, conclusions cannot rest on interpreting isolated signs of stress; accuracy and a lower probability of gross error require a set of psychological indicators of both truthfulness and deception organised within a methodological framework. Such a framework reduces the expert's subjective error, while the scientific and practical elaboration of the method should reduce methodological error; otherwise the conclusion remains a retelling of the expert's personal impression. The second thesis states that an absolutely reliable and accurate method of assessment or diagnosis cannot exist, because every method contains an unknown share of unaccounted initial data that guarantees error under certain conditions; the more regularities are considered, the more accurate the method, yet the bottom of the initial data can never be reached. The third thesis claims that reality is full of endless possibilities that are hard to recognise. The fourth uses the image of Shambhala, a secret knowledge that seems to reveal the laws of the universe: the less one knows, the clearer its outline, and when the limits of the known appear, one either feels disappointed or understands that it has to be built by oneself. For polygraph examiners and profilers the theses warn against categorical conclusions drawn from single cues.

Keywords: non-instrumental lie detection, signs of deception, psychologist-profiler, profiling, methodological framework, subjective error, methodological error, reliability of conclusions, polygraph examiner.

Першоджерело: *Шаповалов В. А. О психологии лжи, человеческих возможностях и поиске тайного знания: взгляд психолога (по материалам постов в Facebook).*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 21.11.2015.*

References

1. Shapovalov V. A. Pro psykholohiiu brekhni, liudski mozhlyvosti y poshuk taiemnoho znannia: pohliad psykholoha [On the Psychology of Lies, Human Capabilities and the Search for Secret Knowledge: A Psychologist's View] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 6 (12). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/635-o-psikhologii-lzhi-chelovecheskikh-vozmozhnostyakh-i-poiske-tajnogo-znaniya-vzglyad-psikhologa (onovlena versiia vid 27.03.2020). [in Ukrainian].

2. Shapovalov V. A. O psikhologii lzhi, chelovecheskikh vozmozhnostyakh i poiske taynogo znaniya: vzglyad psikhologa (po materialam postov v Facebook). URL: https://www.facebook.com/vitaliy.shapovalov?fref=nf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].